

El reciclatge de català a les Illes Balears: repàs al seu passat, al present i a les perspectives de futur

El reciclaje de catalán en las Islas Baleares: repaso a su pasado, su presente y a las perspectivas de futuro

Recycling Catalan in the Balearic Islands: a review of its past, present and future prospects

Bartomeu Abrines Llabrés, babrines@uoc.edu

Coordinador acadèmic del Pla de Reciclatge i Formació Lingüística i Cultural de l'ICE de la Universitat de les Illes Balears.

Resum

Aquest article s'estructura en tres apartats. En primer lloc es fa un repàs de les diferents normatives que han regulat els plans de reciclatge del professorat de les Illes. Posteriorment s'analitzen algunes de les dades del funcionament del reciclatge aquests darrers cursos acadèmics i, finalment, s'apunten alguns dels aspectes a tenir en compte de cara al futur de la formació lingüística i cultural del professorat de les Illes.

Paraules clau

Plans de reciclatge del professorat, llengua catalana, formació lingüística, Illes Balears.

Resumen

Este artículo se estructura en tres apartados. En primer lugar, se hace un repaso de las diferentes normativas que han regulado los planes de reciclaje del profesorado de las Islas Baleares. Posteriormente, se analizan algunos de los datos del funcionamiento del reciclaje estos últimos cursos académicos y, final-

mente, se apuntan algunos de los aspectos a tener en cuenta de cara al futuro de la formación lingüística y cultural del profesorado de las Islas Baleares.

Palabras clave

Planes de reciclaje del profesorado, lengua catalana, formación lingüística, Islas Baleares

Abstract

This article is divided into three sections. First, the different regulations regarding teacher recycling schemes in the Balearic Islands are reviewed. Subsequently, some of the data on how recycling has functioned in recent academic years are analysed and lastly, several aspects are put forward for consideration when training Balearic teachers in language and culture in the future.

Keywords:

Teacher recycling plans, the Catalan language, language training, Balearic Islands.

1. LA NORMATIVA

El primer pla de reciclatge del professorat de les Illes va ser establert per una ordre de setembre de 1986.¹ De tota manera, els cursos havien començat anys abans. Concretament Dols, Fuster i Oliver (2000) esmenten que s'havien iniciat de manera precària i sense cobertura legal l'any acadèmic 1976-1977, arran de la introducció de les que l'administració anomenava *llengües natives* en el sistema educatiu de les Illes Balears. Segons aquests autors, el curs 1979-1980 s'iniciaren les classes a Palma, i el 1980-1981, a Inca i Manacor. Inicialment, la responsabilitat organitzativa era del Ministeri d'Educació i Ciència (MEC). A partir del curs 1985-1986, però, la gestió acadèmica va passar a mans de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la UIB (Oliver 1996).

L'ordre per la qual s'estableix el primer pla de reciclatge emana directament del mandat de la Llei de normalització lingüística (LNL),² que estableix en l'article 17 l'oficialitat de la llengua catalana a tots els nivells educatius, i en l'article 23 que tots els professors han de tenir un domini oral i escrit de les dues llengües oficials. En aquest mateix article 23, la LNL estableix que l'Administració educativa havia de preveure que, en l'accés a la funció docent, els nous professors havien de tenir competència lingüística en les dues llengües oficials, i concretament que els professors amb un coneixement insuficient de la llengua catalana havien de ser capacitats progressivament per mitjà dels corresponents cursos de reciclatge.

Finalment, dues disposicions addicionals de la LNL estableixen que els professors procedents d'altres indrets de l'Estat espanyol que no posseïen un domini sufi-

cient de comprensió de la llengua catalana i els docents en actiu en els centres educatius de les Illes tenien un període transitori de tres anys per obtenir avaluació positiva dels dos primers cursos de reciclatge.

Aquesta primera ordre de reciclatge estableix una estructura en tres nivells: lllindar, elemental i superior. El nivell lllindar era un curs adreçat a mestres no-catalanoparlants i servia d'introducció al reciclatge. El nivell elemental tenia dos cursos i després de superar-lo es lliurava a l'alumne un diploma de capacitació. En el primer es cursaven dues assignatures: llengua catalana I (de 60 hores de duració) i cultura I (de 50 hores de duració). L'annex de l'ordre estableix que en l'assignatura de llengua catalana s'havien de tractar aspectes de lingüística, fonètica, ortografia, semàntica i lexicologia, mentre que l'assignatura de cultura I tractava el medi natural, la població, els sectors econòmics i la realitat territorial de les Illes. En el segon es cursaven tres assignatures: llengua catalana II (60 hores), cultura II (50 hores) i didàctica I (50 hores). En l'assignatura de llengua catalana II es tractaven els temes de sintaxi i sociolingüística; en la de cultura II, els d'història, art i cultura, i en la de didàctica I es feia una introducció general a la didàctica de la llengua, a la didàctica de l'aprenentatge d'una llengua i a la programació general de llengua. Aquest nivell elemental facultava els professors per impartir classes en català a tota l'Educació General Bàsica (EGB) i de llengua catalana a preescolar i al cicle inicial de l'EGB (és a dir, a primer i segon d'EGB).³

El nivell superior constava d'un curs i superar-lo suposava el lliurament del títol de professor de llengua catalana. S'hi cursaven també tres assignatures: llen-

1. Ordre del conseller d'Educació i Cultura, de dia 29 de setembre de 1986, per la qual s'estableix el Pla de reciclatge del professorat i es fixen les titulacions que cal tenir per tal de realitzar l'ensenyament de i en llengua catalana (BOCAIB núm. 35, de 10 de novembre).

2. Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears (BOCAIB núm. 15, de 20 de maig; correcció d'errates al BOCAIB núm. 16, de 30 de maig).

3. Article 3.3 de l'Ordre. Curiosament, en un altre article (art. 1 de l'Ordre) s'esmenta que per fer classes de llengua catalana a l'EGB s'havia d'estar en possessió del títol de professor d'EGB de l'especialitat de filologia catalana o del títol de professor d'EGB i el títol de professor de llengua catalana. Per tant, sembla que hi hagi una contradicció entre tots dos articles, ja que en l'article 1 s'indica que per fer classes de llengua i literatura catalanes a l'EGB s'ha de tenir el títol de professor de llengua catalana (que s'obtenia després de superar el nivell superior del reciclatge), mentre que en l'article 3.3 sembla que es fa entendre que per fer classes de llengua catalana al cicle inicial d'EGB basta el diploma de capacitació (nivell elemental del reciclatge).

gua catalana III (60 hores), cultura III (50 hores) i didàctica II (30 hores). Els continguts que es tractaven a l'assignatura de llengua catalana III eren d'història de la llengua i de sociolingüística; a l'assignatura de cultura III, de literatura catalana, i en la de didàctica II, d'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. La superació del nivell superior facultava els professors per impartir classes de llengua catalana a l'EGB.⁴

Aquesta ordre de 1986 va ser substituïda ràpidament per una altra ordre de 1989,⁵ la qual es justificava precisament en el seu preàmbul per la necessitat de consolidar els centres que estaven autoritzats a fer ensenyament en català, per la qual cosa calia formar els mestres i professors que s'hi destinaven, i per la d'estendre l'ensenyament en llengua catalana al major nombre de centres, cosa que s'havia de fer amb les suficients garanties pel que fa als professors. De tota manera, el preàmbul no deixa d'esmentar que la intensificació del reciclatge i els nous plans d'estudis universitaris havien de normalitzar definitivament el sistema educatiu pel que fa a la llengua de l'ensenyament.⁶ L'objectiu era el de garantir un ensenyament de la llengua catalana lingüísticament i didàcticament ajustat a les necessitats del sistema educatiu.

L'ordre establí tres títols diferents en el marc del Pla de cursos de Reciclatge i Perfeccionament del Professorat de i en llengua catalana: títol de professor de llengua catalana, diploma de capacitació per a l'ensenyament de la llengua catalana i certificació d'aptitud docent en llengua catalana.

El pla de reciclatge establert per aquesta ordre seguia també una estructura amb tres nivells: llinar, elemen-

tal i superior. El primer s'adreçava a no-catalanoparlants i era introductor. Constava de dos mòduls de coneixements de llengua.

El nivell elemental constava de les assignatures següents: llengua catalana I, llengua catalana II, cultura I, cultura II i didàctica I. Superar-lo donava dret a obtenir el diploma de capacitació per a l'ensenyament de la llengua catalana, el qual capacitava per fer classes de i en llengua catalana a preescolar i els cicles inicial i mitjà d'EGB (és a dir, de primer a cinquè d'EGB). Ara bé, la superació de les dues matèries de llengua del nivell elemental, juntament amb un seminari d'especialitat (els continguts del qual fan esment a la terminologia científica i als recursos didàctics) donava dret a l'obtenció del certificat d'aptitud docent en llengua catalana, el qual capacitava per fer classes en llengua catalana al cicle superior d'EGB (és a dir, a sisè, setè i vuitè d'EGB), el BUP, el COU i l'FP.

Finalment, el títol de professor de llengua catalana capacitava per fer classes de llengua catalana al que era el cicle superior d'EGB. Per obtenir-lo els docents havien de superar el nivell superior del pla, que constava de llengua catalana III, cultura III i didàctica II.

El 1996 es va tornar a publicar una nova ordre de reciclatge,⁷ encara ara vigent, tot i que va ser modificada parcialment en 2000 i posteriorment en 2008.⁸ L'ordre pretenia adequar els cursos de reciclatge al nou sistema educatiu sorgit de la LOGSE, amb l'augment de l'escolarització obligatòria fins a setze anys i la reestructuració dels ensenyaments obligatoris en dues etapes (1a de primària, de sis nivells, i la de secundària obligatòria, de quatre). A més a més, al pre-

4. Per fer classes de llengua catalana a nivells d'ensenyament secundari no obligatoris, el Batxillerat Unificat i Polivalent (BUP), el Curs d'Orientació Universitària (COU) o la Formació Professional (FP) s'exigia el títol de llicenciat en filologia catalana, o el de llicenciat en filologia hispànica o romànica si també s'estava en possessió del títol de professor de llengua catalana.
5. Ordre de la consellera d'Educació i Cultura de dia 27 de novembre de 1989, per la qual s'estableix el pla de reciclatge i perfeccionament del professorat i es fixen les titulacions que cal tenir per tal de realitzar l'ensenyament de i en llengua catalana (BOCAIB núm. 160, de 28 de desembre).
6. En aquest sentit es fa esment implícitament al fet que el pla d'estudis de 1990 de magisteri ja preveia que els mestres titulats de la UIB ja sortirien amb la capacitació lingüística per fer l'ensenyament de i en llengua catalana, ja que cursaven les assignatures que els permetien convalidar els títols de reciclatge. També passava això amb els mestres que havien seguit el pla d'estudis de 1984 i que l'haguessin adaptat al de 1990. I també passaria amb els mestres que seguissin el pla d'estudis de 1993.
7. Ordre del conseller de Cultura, Educació i Esports de dia 25 de març de 1996, per la qual s'estableix el Pla de Reciclatge i de Formació Lingüística i Cultural i es fixen les titulacions que cal tenir per fer classes de i en llengua catalana als centres docents no universitaris de les Illes Balears (BOCAIB núm.43, de 6 d'abril).
8. Ordre del conseller d'Educació i Cultura de 15 de novembre de 2000, de modificació de determinats aspectes de l'Ordre de 25 de març de 1996 i adopció de mesures singulars extraordinàries per a l'homologació de titulacions per impartir classes en llengua catalana en els centres docents no universitaris de les Illes Balears (BOIB núm. 143, de 23 de novembre) i Ordre de la consellera d'Educació i Cultura, de 20 d'agost de 2008, de modificació de determinats aspectes de l'Ordre de 25 de març de 1996, per la qual s'estableix el Pla de Reciclatge i de Formació Lingüística i Cultural i es fixen les titulacions que cal tenir per fer classes de i en llengua catalana als centres docents no universitaris de les Illes Balears (BOIB núm.126, de 9 de setembre).

àmbul s'esmenta la necessitat de preparar els professionals docents que en la seva formació universitària no havien fet estudis de llengua i cultura pròpies.

Aquesta ordre estableix dos certificats diferents: el certificat de capacitació per a l'ensenyament de i en llengua catalana a l'educació infantil i primària (CCIP) i el certificat de capacitació per a l'ensenyament en llengua catalana a l'educació secundària (CCS). Segons el pla d'estudis, les assignatures que s'havien de cursar per obtenir el CCIP eren les següents: llengua I, llengua II, medi social i cultural i metodologia general de l'ensenyament de la llengua catalana. Per a l'obtenció del CCS s'havien de cursar llengua I, llengua II i un seminari de llenguatge específic o de tractament de llengües. A més a més, el pla d'estudis preveia una assignatura de coneixements bàsics de llengua (corresponent al domini oral de la llengua equivalent al nivell llindar i que constituïa una capacitació prèvia per a l'obtenció de qualsevol dels dos certificats).

Les assignatures se subdividien en mòduls o blocs segons els casos. En total, l'assignatura de coneixements bàsics de llengua se subdividia en quatre mòduls de 40 hores cadascun. Per la seva banda, les assignatures de llengua I i llengua II, en dos també de 40 hores cadascun. I finalment, els tres mòduls de l'assignatura de medi social i cultural (el primer de geografia, el segon d'història i el tercer de literatura) i les assignatures de metodologia general de l'ensenyament de la llengua catalana i els seminaris tenien una durada de 20 hores.

Per primera vegada, amb aquesta ordre s'establia que els alumnes podien matricular-se als cursos oficials de les assignatures o a les proves lliures.

La modificació de novembre de 2000 suprimia les referències als blocs com a subdivisions de les assignatures, modificava lleugerament alguns criteris d'avaluació i obria la possibilitat de convocar una prova especial per homologar el certificat de capacitació per a professors amb experiència demostrable i que acreditassin haver exercit la docència des d'abans del curs 1979-1980, any en què, recordem-ho, s'havien iniciat les classes dels cursos de reciclatge.⁹

La modificació d'agost de 2008 es justificava per les modificacions en la formació inicial del professorat de primària i de secundària, així com per la necessitat d'adaptació dels nous nivells al "Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar". Concretament, la modificació afecta la impartició de les assignatures conduents a l'obtenció dels diferents certificats, ja que s'estableix que totes combinaran una activitat lectiva presencial amb activitats complementàries. En les assignatures de coneixements bàsics de llengua i de llengua I i llengua II l'activitat lectiva presencial s'establia en 60 hores, i les complementàries, en 20. Per als mòduls de l'assignatura de medi social i cultural, i per a la resta d'assignatures l'activitat lectiva es fixava en 15 hores i les complementàries, en 20.

Fins aquí hem resumit els diferents plans de reciclatge que ha establert el Govern de les Illes Balears des que es van iniciar, de manera precària, les primeres classes per capacitar els professors en la llengua pròpia d'aquest territori. La normativa ha variat diferents cops per adaptar-se a les realitats canviants, tant de la situació del professorat (pel que fa als coneixements lingüístics que tenen en iniciar la seva carrera professional; ara la major part dels professors que arriben al sistema educatiu han rebut classes en català i de català) com del sistema educatiu (pas dels antics EGB i BUP als actuals ESO i Batxillerat, generalització de l'educació infantil, canvis de plans d'estudis a la universitat, etc.).

2. DEL PASSAT AL PRESENT

Quina era la situació dels cursos de reciclatge l'any acadèmic 1995-1996 en què es va publicar l'ordre encara vigent? Ens en dóna una pista l'anàlisi d'Oliver (1996) en un article en què relaciona les dades dels alumnes que rebien ensenyament totalment o parcialment en llengua catalana (a partir d'un estudi de Sbert, Vives i Oliver, 2000: *Situació actual de l'ensenyament bilingüe a les Illes Balears*) amb les dels professors que havien assolit la titulació adequada per a realitzar l'ensenyament en llengua catalana, és a dir, els professors que havien assolit la titulació de reciclatge.

9. Aquesta prova especial es va convocar en 2001 mitjançant una resolució del govern: la Resolució del director general d'Administració Educativa per la qual es convoca la prova especial per a l'homologació del Certificat de capacitació per a l'ensenyament de i en llengua catalana a l'educació infantil i primària i del Certificat de capacitació per a l'ensenyament en llengua catalana a l'educació secundària (BOIB núm. 25 Ext., de 28 de febrer de 2001).

Segons les dades que aporta Oliver (1996), el curs 1994-1995 hi havia un total de 7.249 professors a l'ensenyament primari i secundari a les Illes Balears (5.587 en centres públic i 1.662 en centres concertats). Els percentatges de professorat reciclat eren els següents (Oliver 1996):

		Percentatge
Públics	Primària	61.7%
	Secundària	33.6%
	Total	50.2%
Privats	Primària	47.7%
	Secundària	36.2%
	Total	44.2%
	Total	48.9%

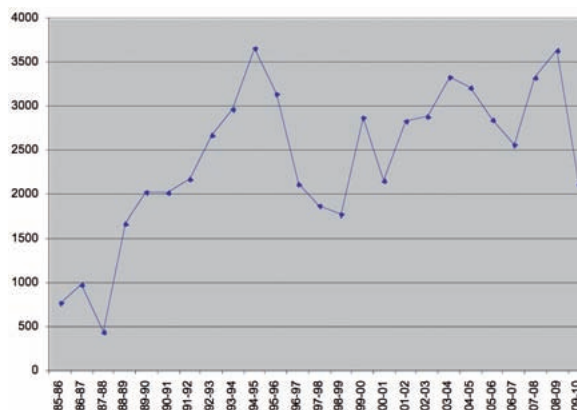
Taula 1: Percentatge de professorat reciclat classificat per tipus de centres i nivells educatius. (Font: Oliver, 1996).

L'autor destaca que el reciclatge del professorat s'havia fet d'una manera relativament lenta, ja que en vint anys s'havia reciclat menys de la meitat del professorat, i al final de l'article dedicava un apartat a respondre la pregunta *El reciclatge, fins quan?*

És interessant observar que en respondre aquesta pregunta, Oliver (1996) destacava que encara quedaven prop de 4.000 professors sense reciclar (entre l'ensenyament públic i el privat), que s'havia de resoldre la formació lingüística dels nous llicenciats i que s'havien de tenir en compte els professors procedents de les habilitacions transitòries. La seva conclusió era la següent: "Aquests fets poden incidir en el sosteniment de l'actual demanda de cursos de reciclatge, almenys durant els propers dos o tres anys, i per tant seria bo realitzar entre totes les institucions implicades un pla per als propers tres anys que garantis les millors condicions formatives per a aquests 4.000 docents que resten sense reciclar" (Oliver 1996:42).

Quina ha estat l'evolució des d'aleshores? En el següent gràfic podem observar l'evolució de matrícules

al reciclatge des del curs 1985-1986 fins al 2009-2010 (hem de tenir en compte que el nombre de matrícules no és equivalent a nombre d'alumnes, ja que hi ha alumnes que poden estar matriculats de dues o més de les assignatures o mòduls del pla d'estudis).¹⁰

Gràfic 1. Evolució de la matrícula als cursos de reciclatge (curs 1985-86 a curs 2009-10)

Com poden observar en la taula anterior, el nombre de matrícules va créixer des del curs 1985-1986 (771), en què el reciclatge, com hem dit abans, passa a ser gestionat per l'ICE de la UIB, fins al curs 1994-1995, en què el nombre de matrícules arriba a 3.663. Les dades d'aquest curs són les que recull Oliver (1996) per a l'estudi que hem esmentat més amunt.

Posteriorment, es produeix un descens successiu del nombre d'inscripcions fins al curs 1998-1999 (1.778 matrícules). A continuació es produeix un període de deu anys (fins al curs 2008-2009) en què el nombre de matrícules fluctua quasi sempre entre les 2.500 i les 3.500 (recordem que l'ordre de reciclatge vigent és de 1996 i que va entrar en vigor el curs 1996-1997).

Per acabar, el darrer curs de què tenim dades per les memòries de l'ICE (curs 2009-2010) la matrícula ha tornat a disminuir sensiblement, ja que ha passat de 3.636 matrícules a 2.109. A més a més, el curs 2010-2011 el nombre de matrícules també ha tornat a disminuir sensiblement, com es pot comprovar a partir de la taula següent.¹¹

10. Elaboració pròpia a partir de les memòries dels cursos de reciclatge.

11. Aquesta dada del nombre de matrícules del curs 2010-2011 no s'havia referenciat a la taula 1 perquè no prové de la memòria del curs, que encara no s'ha elaborat, sinó que es tracta d'una elaboració pròpia a partir de la informació facilitada pels serveis administratius de la UIB.

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total
Cursos oficials	455	57	127	12	651
Matrícula lliure	242	19	36	-	297
Total	697	76	163	12	948

Taula 2. Nombre d'inscrit en el pla de reciclatge durant el curs 2010-2011

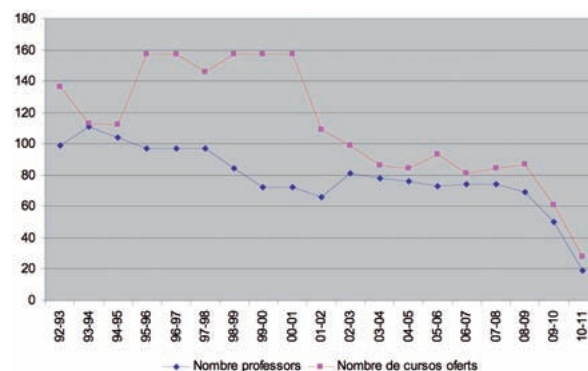
Com podem comprovar, aquests dos darrers anys acadèmics les dades de matriculació han baixat successivament fins a tornar a ser similars a les dels primers anys en què el reciclatge va passar a ser gestionat per l'ICE de la UIB.

Ara bé, és clar que hi ha un factor clau que explica aquesta disminució: la reducció pressupostària dràstica que s'ha produït aquests dos darrers exercicis. Així, si els darrers anys acadèmics del reciclatge l'aportació que feia la Conselleria d'Educació i Cultura al pressupost d'aquest s'havia estabilitzat al voltant dels 350.000 €, els dos darrers s'ha vist reduït primer a 190.000 € (2009-2010) i després a 90.000 € (2010-2011). Amb aquesta reducció pressupostària s'han pogut convocar molts menys cursos i proves lliures dels que es planificaven anteriorment, per la qual cosa la reducció de matriculats n'és una conseqüència directa i clara.

Ara bé, això vol dir que tot el professorat ja està reciclat? Segons dades del Servei de Secundària de la Direcció General de Personal Docent (facilitades al Servei d'Ensenyament del Català), en el moment d'escriure aquestes línies (començament de juny de 2011), encara queden més de vuit-cents professors sense el certificat de capacitació a secundària i més de cinc-cents a primària. I això entre els funcionaris de carrera dels centres públics. Segurament quasi tots els professors i mestres interins deuen estar capacitats, ja que se'ls exigeix el certificat de capacitació per inscriure's a les llistes d'interins. De tota manera, caldria tenir també les dades respecte dels professors i mestres de centres privats, de què no disposam.

Per completar la informació sobre el reciclatge cal aportar també algunes dades més. Per exemple la de l'evolució del nombre de professors que hi han impartit docència, i també la del nombre de cursos oferts de les diferents assignatures i mòduls.

En la taula següent tenim aquestes dades representades.¹²

Gràfic 2. Evolució del nombre de professors i de cursos oferts

En la taula podem observar com el nombre de cursos oferts es manté estable després de la publicació de l'ordre vigent i fins al curs 2001-2002 (a prop dels 160), i com després disminueix i també s'estabilitza entre els 80 i els 100 fins al curs 2008-2009. Després d'aquest, en paral·lel al nombre de matrícules, els cursos oferts disminueixen el 2009-2010 i encara més el 2010-2011. Ja en sabem la causa: la reducció dràstica del pressupost.

Durant aquests anys no només s'ha ofert la possibilitat de matricular-se als diferents mòduls i assignatures que condueixen a l'obtenció dels certificats o títols establerts, sinó que l'ICE de la UIB ha organitzat cursos intensius de llengua oral, d'actualització cultural, monogràfics sobre diferents temes, de formació lingüística i administrativa, viatges culturals, etc.

Els darrers anys acadèmics, l'oferta de reciclatge s'ha fet especialment a Palma, Inca i Manacor pel que fa a l'illa de Mallorca; a Alaior (seu de la UIB) a l'illa de Menorca, a Eivissa a l'illa del mateix nom i a Sant Francesc Xavier a l'illa de Formentera. Però en els anys en què l'oferta era molt nombrosa, també s'han impartit classes a Calvià, Pollença, Felanitx, Lluçmajor i Alcúdia a l'illa de Mallorca, i a Ciutadella i Maó a l'illa de Menorca.

12. Elaboració pròpia a partir de les dades de les memòries dels cursos de reciclatge disponibles a l'ICE. Les dades del curs 2010-2011 són provisionals perquè la memòria encara no està elaborada.

Pel que fa al pressupost del pla de reciclatge, cal dir que no en totes les memòries que hem pogut consultar s'hi anoten les dades econòmiques. Sí que podem dir, però, que els darrers deu anys (des del curs 2001-2002), el pressupost s'ha mogut entre els 407.000 € d'aquest curs, fins als 550.000 € del curs 2005-2006. L'aportació de la Conselleria d'Educació i Cultura ha oscil·lat aquests darrers deu anys entre els 310.000 € i els 360.000 €. Queda sabut, però, que els dos darrers cursos aquesta aportació ha baixat successivament als 190.000 € (curs 2009-2010) i a 90.000 € (2010-2011). El pressupost total d'aquests dos darrers cursos també ha baixat successivament a 321.000 € i a 117.000 € respectivament. El pressupost global dels cursos sempre s'ha completat amb el pagament de matrícules per part dels alumnes.¹³

Un cop hem analitzat en aquest apartat algunes de les dades referents al reciclatge durant aquests darrers cursos (evolució de la matrícula, nombre de professors i nombre de cursos oferts, pressupost, etc.), convé analitzar quin pot ser el futur del reciclatge. Aquests dos darrers anys acadèmics, amb la reducció pressupostària, han suposat un punt d'inflexió del pla de formació lingüística i cultural del professorat de les Illes. Queda camí per recórrer al reciclatge de català? En el proper apartat s'assenyalen alguns aspectes que cal tenir en compte a l'hora de parlar d'aquest futur.

3. I EL FUTUR?

Pel que fa al futur dels cursos de reciclatge cal tenir en compte tota una sèrie de factors.

En primer lloc, els destinataris. En aquest sentit és clar que encara, com hem mostrat, queda un important nombre de professors i mestres sense reciclar. El que passa és que aquestes persones difícilment faran

ja el reciclatge, atès que deuen ser persones que, sense participar en concursos de trasllat, o sense formar part d'equips directius dels centres, no necessiten aportar el certificat de capacitació.

A més a més, no tenir el certificat de capacitació de vegades els resulta beneficiós, ja que per exemple no poden formar part de tribunals d'oposició, cosa que segurament tampoc no volen.

Per altra part, en l'actual formació inicial dels graduats en educació infantil i educació primària de la UIB ja s'inclouen els crèdits necessaris per tal que els alumnes surtin de les aules amb el certificat de capacitació. De tota manera, és evident que és així si els alumnes ho volen, ja que els crèdits a cursar, diferents segons el grau, són de lliure configuració i no obligatoris, cosa que permet que hi hagi alumnes que surtin sense la capacitació lingüística.

Pel que fa als professors de secundària, els que cursen actualment el Màster de Formació del Professorat de la UIB també tenen la possibilitat d'acabar els estudis amb el certificat de capacitació reconegut, ja que en el pla d'estudis d'aquest Màster s'ha inclòs una assignatura que és equivalent al seminari que s'ha de cursar als cursos de reciclatge.¹⁴ Per tant, atès que els alumnes que es matriculen al Màster han de tenir, com a requisit de matrícula, un nivell C1 de llengua catalana, aquests alumnes poden sortir també del Màster amb el certificat de capacitació reconegut.

De tota manera, sí que hi haurà graduats que hagin de treballar a secundària que necessitaran obtenir el nivell C1 de coneixements generals de llengua catalana, ja que en acabar el batxillerat només els hauran homologat el nivell B2.¹⁵ Aquests graduats hauran d'obtenir el nivell C1 abans de matricular-se al Màster

13. Cal dir que els alumnes que són mestres o professors en actiu, és a dir, que poden demostrar que fan classes en ensenyaments reglats, i els alumnes en atur, estan exempts del pagament de la matrícula.

14. Un aspecte pendent de la impartició d'aquesta assignatura és assegurar-se que es fa seguint el pla d'estudis establert del reciclatge, cosa que resulta evident si tenim en compte que la Conselleria d'Educació i Cultura l'homologa als seminaris que s'ofereixen al pla de reciclatge. De qualque manera, la Conselleria hauria de vetllar per assegurar aquesta coherència.

15. Hem d'indicar que segons l'Ordre del conseller d'Educació i Cultura de 19 d'abril de 2011 per la qual es regulen l'homologació dels estudis de llengua catalana de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat amb els certificats de la Direcció General de Política Lingüística, i el procediment per obtenir-la (BOIB núm. 69, de 10 de maig), els alumnes en possessió del títol de batxiller obtingut a partir del curs 2011-2012 a les Illes Balears podran homologar els seus estudis de llengua catalana amb el certificat de nivell B2 de coneixements generals si la qualificació de l'assignatura de llengua catalana i literatura de segon de batxillerat és de 5, 6 o 7, o amb el certificat de nivell C1 si la qualificació és de 8, 9 o 10, sempre que compleixin una sèrie de requisits com ara que hagin cursat la matèria de llengua catalana i literatura a l'ESO i al batxillerat en centres de les Illes Balears en què l'ús de la llengua catalana, com a llengua d'ensenyament, arribi a la meitat del còmput horari com a mínim (és a dir, a centres en què es compleixi el que estableix el Decret 92/1997, conegut vulgarment com a *decret de mínims*) i que mai no hagin tengut exempció de l'avaluació de llengua catalana.

Serà interessant de veure com s'avalua si els alumnes han rebut com a mínim la meitat del seu còmput horari en català, ja que realment és difícil de fer, i si realment es compleix després el que diu l'ordre.

de Formació del Professorat, si no volen perdre un any fent aquesta formació, per la qual cosa seria convenient que la UIB pogués oferir-los aquesta formació, ja sigui a través d'assignatures de lliure configuració o precisament a través del reciclatge.

Per tant, els destinataris dels cursos de reciclatge hauran de ser els graduats en educació infantil o primària que hagin fet els seus estudis en altres universitats, i els graduats en altres especialitats que puguin fer de professors a l'ensenyament secundari i que hagin fet el Màster de Formació del Professorat en altres universitats o que, si volen fer-lo a la UIB, hagin homologat els seus estudis de llengua catalana de batxiller només amb el nivell B2.

De fet, en aquests moments, des de l'ICE hem col·laborat amb la Conselleria d'Educació i Cultura en la redacció d'una nova ordre de reciclatge que preveu efectivament la possibilitat que els cursos no s'adrecin només a llicenciats, diplomats o graduats, sinó que també els puguin cursar alumnes a punt d'acabar el seu grau, precisament per facilitar-los el fet que en acabar-lo es puguin matricular sense més dilacions en el Màster de Formació del Professorat.

Un altre aspecte que també preveu aquest esborrany d'ordre és la creació d'un nou certificat de capacitació per a l'ensenyament a l'educació infantil de zero a tres anys, el qual aniria destinat als tècnics superiors en educació infantil o persones amb titulacions equivalents acadèmicament o professionalment. Per obtenir aquest certificat esmentat les persones haurien de tenir el nivell B2 de coneixements de llengua catalana i cursar una assignatura de llengua i cultura popular, l'objectiu principal de la qual seria dotar els futurs docents d'aquesta etapa educativa dels recursos (endevalles, onomatopeies, embarbussaments, cançonetes populars, cantarelles, rituals d'atenció, etc.) i les estratègies metodològiques necessaris per apropar els infants a la llengua i la cultura de les Illes Balears de manera lúdica i adequada a les primeres edats.

Els altres dos certificats de capacitació (a l'educació infantil i primària, i a l'educació secundària) no canvien substancialment en aquest esborrany de nova ordre. El pla d'estudis per a l'obtenció d'aquests dos certificats és similar al que es feia fins ara, tot i que s'ha actualitzat la referència als nivells de coneixements generals de llengua catalana arran del fet que la Direcció General de Política Lingüística del Go-

vern de les Illes Balears hagi modificat els nivells de què expedeix certificació per adaptar-los als que estableix el *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar i avaluar* (MECR), document que pretén establir unes bases comunes per a l'elaboració de programes de llengües i per a la validació de nivells de coneixement (cf. Consell d'Europa 2001).

En el que sí que aquesta nova ordre canvia és en l'organització dels cursos, ja que l'adaptació dels ensenyaments universitaris a l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior (EEES), conegut vulgarment com a Pla de Bolonya, obliga a un canvi metodològic per afavorir més el treball per competències. Així, els diferents mòduls i assignatures s'organitzen en crèdits (dos per a l'assignatura de llengua i cultura popular, per a la de didàctica de la llengua catalana, per als seminaris i per a tots els mòduls en què es divideix l'assignatura de medi social i cultural; i vuit per a tots els nivells de coneixements de llengua), corresponents a vint-i-cinc hores de feina dels alumnes, set de les quals corresponen a docència directa i la resta a feina individual de l'alumne fora de l'aula.

Així mateix, el disseny curricular de les diferents assignatures i mòduls, que ha d'aparèixer com a annex a la nova ordre, s'ha actualitzat, i s'ha incorporat una prova oral, en totes les assignatures i mòduls que no corresponen a les de coneixements de llengua, per comprovar la fluïdesa en l'expressió dels alumnes.

Una de les feines que queda pendent des de la coordinació dels cursos és aprofitar les noves tecnologies de la informació i la comunicació per enriquir i diversificar els recursos didàctics i les possibilitats formatives. Tot i que en la nova ordre se segueix preveient dues modalitats de matrícula (cursos oficials, amb assistència obligatòria, i proves lliures), s'ha de planificar l'oferta d'assignatures a través del campus extens, és a dir, a distància. D'aquesta manera s'afavorirà que assignatures o mòduls que tenen poca matrícula en illes com Formentera, amb poca població, o com Menorca, on segurament la major part del professorat ja està reciclat, puguin impartir-se des del campus virtual. Aquesta possibilitat ja s'ha experimentat, de manera bastant satisfactòria, en una assignatura durant els cursos 2009-2010 i 2010-2011. En aquest sentit, la professora de l'assignatura de metodologia general de l'ensenyament de la llengua catalana va preparar un material per tal que els seus alumnes poguessin seguir el curs de manera no presencial. Per poder dur a terme qualsevol de les altres assignatures caldria que

també es preparassin materials adequats per tal de guiar el treball de l'alumne.

Més enllà de la formació lingüística inicial dels mestres i professors de les Illes, sembla que un àmbit d'actuació important per al reciclatge seria intentar assegurar que la qualitat del model lingüístic usat pels nostres mestres i professors sigui excel·lent. És cert que la major part del professorat ja disposa del certificat de capacitació per a l'ensenyament en llengua catalana a les aules de les Illes, però la docència requereix que el model que rep l'alumne sigui més que bo. Parlem del dret dels alumnes a rebre un ensenyament de qualitat; i la qualitat, atès que els continguts de l'ensenyament es vehiculen lingüísticament, passa sens dubte perquè els mestres i professors dels nostres centres siguin lingüísticament excel·lents: que dominin els diferents registres de la llengua, que en coneguin la normativa, que coneguin la terminologia de

la seva especialitat, que sàpiguen on resoldre els seus dubtes lingüístics i terminològics, que coneguin les convencions formals més usuals en l'elaboració de textos docents, etc. De fet, el reciclatge de català és una garantia que els alumnes dels nostres centres docents no universitaris podran rebre l'ensenyament en aquesta llengua, tant si és perquè la legislació hi obliga com si és perquè els pares ho demanen en cas que la legislació canviï.

Hem vist, doncs, que encara queda futur per als cursos de reciclatge i que els camins a recórrer poden ser diversos. No podem acabar aquestes línies sense fer esment que quan les escrivim som en una situació d'impàs. Després d'unes eleccions locals i autonòmiques, es perfila el canvi de govern. Serà la voluntat del govern entrant qui donarà resposta als dubtes sobre el futur del reciclatge.

4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Consell d'Europa (2001). *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. Barcelona: Ministeri d'Educació, Joventut i Esports del Govern d'Andorra; Departaments de Cultura i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya; Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.
- Dols, A.; Fuster, G.; & Oliver, M. F. (2000). La competència lingüística dels docents: un dret dels alumnes. *A I Congrés de Llengua i Ensenyament a Mallorca*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- Oliver, M. F. (1996). La docència en llengua catalana: Professors reciclats i pràctica professional. *L'Arc*, 2, 39-43.
- Sbert, M.; Vives, M.; & Oliver, M.F. (2000). Situación actual de la enseñanza bilingüe en las Islas Baleares. A M. Siguan Soler (Coord.), *La educación bilingüe: veinte años del seminario sobre lenguas y educación*, pp. 33 - 58. Barcelona: Horsori.

Per citar aquest article:

Abrines Llabrés, B. (2011). El reciclatge de català a les Illes Balears: repàs al seu passat, al present i a les perspectives de futur. *Innov[IB]. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears*, 2. 140-148. Obtingut de: <http://www.innovib.cat/numero-2/pdfs/art12.pdf>